

Милосав Тешић

ДУХОВНЕ ЛЕСТВИЦЕ
ЗЛАТЕ КОЦИЋ
У ВЕРТИКАЛИ ОД ЛАЗАРИЦА
ДО ДВОЈИЦЕ ЛАЗАРА

*О, неизмеран је твој лични прилоз
осицању – обещујењу.
Што хабао си исход одега –
чиме да докупиши, и где?
Уме ли да расице, да се узрадује
под кожом закрпљеном умейак?
А да кликао си над микроскојом,
над чудесом жанглије, жена, йлазме –
зар найрсла би чаша звана йело:
свейишка, сад већ нейрозирна?*

Злата Коцић, О, диво дивное!

У био-библиографској белешци уз своју књигу песама *Лазареве лестиве* (2003) написала је Злата Коцић и оно што битно одређује природу њеног укупног певања: „О обретенију главе Кнеза Лазара” – каже она – „мој прадеда Светозар је, иако оглувео од топова, певао – на врху пласта, одмарајући се од здевања сена, предвече... Мајка Боринка, некад лазарица, озарено описује сваки детаљ одеће и ритуала, говори лазаричке песме, запевајући. Отац Драгослав ћутке, али не мање речито, обавља „Музигруду”, један од сачуваних обреда којим се слави дух Обнове”. Арија родног тла – даде се закључити и из ових кратких описа предач-

ких нарави – чини основицу песништва Злате Коцић, тврду подлогу за разграђавање његових разнородних садржаја, за њихово укрштање и вишежичне преплете. Из клупка таквог певања не може се извући тек једна жица него више њих – разнобојних, и тамних и прозирних – али готово увек у струјању усмереном ка вишим сферама, ка језерима потпуне духовности, што се поима као сан измештен у ванвременост.

Пут ка таквом духовном пејзажу у *Лазаревим лесџивама* није ни раван ни праволинијски него је обременен песничком свешћу о историјским странпутицама, мноштвом стварносних недаћа, као и разним видовима људског посрнућа и бешчашћа – те је он утолико узвишенији. Срчаницу тог троцикласног песничког дела представља песма *Пријеви*, једина у циклусу *Глас, уже* (испевана, уз тек понеко ритмичко исклизнуће, у јампском осмерцу и са рефреном *всџани ми, всџани, Лазаре*, једанпут варираним). У тој песми, уз молитвено свесрђе, покренули су се и у сукобу развитлали стварносни и митски призори, односно цивилизацијско рушилаштво и бездушност (*бубњају гимне њечурке; земљица мркли базар је*) устремљују се на вечно сањану првотну чистоту света, досањану лазаричком сценом, типичним примером оних песничких слика које дубински чувствујемо, а нешто и не желимо да их одмах разумемо, тј. такав напор радо одлажемо:

*Лазарка росу низала –
џод иџлом зрно расџукло.
Под џлавом – бела куџола,
џод белом – црна шамија,
џод снеџом – древо расивало.*

У оваквим и сличним стиховима Злате Коцић назире се превласт песничког над профаним и пропадљивим. Њима се, сама од себе, отвара неизречивост, односно *кад џреврши блаџодаџи – / неисказиво излива се само, а ми / осџајемо неми* – како песникиња вели.

Доживљујући општељудско стање ствари као трагично и видећи га као огромно бојиште са карантинима, препуно, Богом најављених, божјака и потукача, што је евидентно и у друга два циклуса *Лазаревих лесџиви* (у циклусима *Лазареџи* и *Лазур*), песникиња, крајње упорно и прилежно, трага за линијом спасења, за новим буђењем у астралном свету, за начином људског преображаја у вишње биће. Она је, у ствари, осетила потребу за сједињењем двојице Лазара – Витанијског и Косовског – у Двојног јединца, јер су и један и други, силом васкрсења, постали симболи вере у могућност поништења смрти. То значи да Злата Коцић сања о човеку као отеловљеном Божијем науму: телесно нераскидивом и нетрулежном:

*Није ли њред сликом усекованија резбар
у рабош нејрулежни ушайџао завет
о нераскиду главе и шела?
(Иза најбриџкије одрубљеноџ заглавља
џрича о сјајању развојеноџ изнедриће
из реза – узвик самозацељења.)*

У подтекст ових стихова не може се не призвати онај чудесан призор из народне песме „Обретеније главе кнеза Лазара”:

*Несџа главе са зелене џправе,
Оде глава џреко џоља сама,
Светџа глава до светџоџа шела,
Приџоји се како шџо ј’ и била.*

Мада изведено у сасвим другачијим околностима, по учинку је истоветно и Христово оживљавање Витанијског Лазара, с тим што ни у „Обретенију главе кнеза Лазара” не можемо прећутати библијски стих *Исусу ударише сузе* (Јован 11, 35). Испоставља се, дакле, да Злата Коцић своју духовну вертикалу, што је најприродније и са доста разлога песнички најделотворније, проицљиво изводи из хришћанске поетике. У наслућивањима или и виђењима обречених духовних зона, ослобођених свих овоземаљских оптерећења и зала, вођена нагоном женског принципа, активирала је Злата Коцић, опет методом удвостручења, и сестре Витанијског Лазара – Марту и Марију (Лазарице по братовљевом имену), што је и графички предочила писањем њихових имена у виду једне речи (Мартамарија). Таквим поступком она је још јаче учврстила своје духовно прегнуће, чиме је несумњиво амбициозну стваралачку замисао подвела под искључиву власт песничког чинодејства.

Чежњом за белим, тј. за вечношћу у Господу и Духу, обељене су целе *Лазареве лесџве*. У атмосфери таквог чезнућа чућемо и вапајни израз бола и жалости: „*Душо моја. У земљу – од стида пропадам*”. Тај вапај, међутим, пожртвованом песничком радњом Злате Коцић губи се пред визијом надознајећих новојерусалимских белих сјајева, као што се пред њима ниште *димне џечурке, џројекџили, даљински уџрављачи*:

*Блажено џоне светџило, млечну џишину
џреко воде и койна разлива.
Ту сам. Све је џу – надознази сјај,
џлима светџлосџи блађе.
А који занемеше, џоме одизани
као џолубије џерие.*

*Која с ѿаласа ѿрими колевку,
бели заѿис дуѿиних боја.*

Језиком распламсалим у *ваздушну фреску* (то је и наслов њене претходне песничке књиге) узнела је Злата Коцић свој спев *Лазареве лесѿве* под *лазур–куѿолу* српског духовног песништва; учинила је то благосиљајући свако земаљско добро, мада *Све дроби се у ѿагу: у ѿробном сѿању за Хаг*; урадила је то да би, кроз одблеске својих космолошких представа, уз своје песничке лествице узнела човека, *нај-ѿежи ѿерей: ѿрашинку, ѿраишку – / у ѿрачестѿицу свеѿлосну*.

У тренутку када се, тајном песничког чина, обрела пред нечим што се указало као могући праг предвечности, скрушено се, попут средњовековног писара, помолила наша песникиња и за свој списатељски душевно-духовни труд:

*На крају, не заборави ни мој ѿруд,
јер очи изгледах, белине ѿоред сѿубаца
као небеске ленѿе шѿујући,
сваки редак уѿисујући међу њих
с вером да и ја, и ја, шеѿѿѿља,
ѿречаѿу, ма и ломну, умећем
у лесѿвице избављења.*

Подржимо је у тој крхкој молитви!